

NVAO • NEDERLAND

**BIJZONDER KENMERK
'KLEINSCHALIG EN INTENSIEF
ONDERWIJS' 2012-2020**
THEMATISCHE ANALYSE

JUNI 2021

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Stand van zaken	5
2.1	Aanbod aan opleidingen of programma's	5
2.2	Collegegeldverhoging	7
2.3	Financiële ondersteuning.....	8
3	Kenmerkende elementen van kleinschalig en intensief onderwijs.....	9
3.1	Beoogde leerresultaten	9
3.2	Verbinding van het curriculum met extra-curriculaire activiteiten.....	11
3.3	Kleinschalig en intensief onderwijs.....	13
3.4	Selectie	15
3.5	Studiesucces en behaald niveau	17
4	Beoordeling van BKKI door de NVAO	21
5	Conclusies en aanbevelingen	23

1 Inleiding

In 2012 is de NVAO gestart met de toekenning van een bijzonder kenmerk 'Kleinschalig en intensief onderwijs' (BKKI). Aan dit bijzonder kenmerk is toestemming verbonden van de minister van OCW voor het selecteren van studenten en het verhogen van het wettelijk collegegeld voor opleidingen of programma's daarbinnen in het hoger onderwijs. Het BKKI en die toestemming gelden voor opleidingen of programma's die "kleinschalig en intensief onderwijs" aanbieden dat, zoals de wet het omschrijft: "...is gericht op een bovengemiddeld onderwijsrendement en waarbij de activiteiten binnen en buiten het curriculum met elkaar zijn verbonden." (art. 6.7 van de WHW). Opleidingen die de toestemming van de minister hebben verkregen moeten binnen zes jaar een 'toetsing aan de praktijk' laten uitvoeren waarin bekeken wordt of zij daadwerkelijk kleinschalig en intensief onderwijs aanbieden zoals omschreven in de wet.

Selectie aan de poort en verhoging van het wettelijke collegegeld zijn bijzondere 'voorrechten' in het Nederlands hoger onderwijs, dat toegankelijkheid voor iedereen met de juiste vooropleiding hoog in het vaandel heeft staan. De wetgever heeft deze voorrechten toegestaan voor opleidingen en programma's die zich echt onderscheiden op de punten die in de wet zijn genoemd. Naast het reguliere accreditiekader dienen zij te voldoen aan een aantal criteria die in een specifieke toets door de NVAO worden beoordeeld.

Analyse

Tot aan eind 2020 heeft de NVAO dit bijzonder kenmerk toegekend aan 28 opleidingen of programma's. Het grootste deel daarvan heeft inmiddels in de toetsing aan de praktijk aangetoond dat zij de uitgangspunten van kleinschalig en intensief onderwijs waarmaken. Deze reeks beoordelingen en toekenningen biedt een goed uitgangspunt voor een analyse. Een dergelijke analyse past goed in het stramien van de thematische of sectorbrede analyses zoals de NVAO die in het verleden ook heeft uitgevoerd. De NVAO is op grond van de European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) verplicht om periodiek informatie uit beoordelingsrapporten te bundelen en terug te geven aan het veld, onder andere om goede praktijken aan te duiden en kennis te delen.

Een andere context voor dit onderzoek is een mogelijke stelselwijziging in de richting van instellingsaccreditatie. Daarin wordt de verantwoordelijkheid voor het borgen van de kwaliteit van het onderwijs nadrukkelijk neergelegd bij instellingen. In de voorstellen voor een nieuw stelsel is de plaats van bijzondere kenmerken ter discussie gesteld. Het is de vraag of daarin nog noodzaak en ruimte is voor een toets als die voor het BKKI, dat specifiek op opleidingen is gericht. Deze overgang is een goed moment om staat op te maken van de opbrengsten van het BKKI.

De analyse gaat ook in op de werkwijze van de NVAO in de beoordeling van aanvragen voor het BKKI. Dit dient ertoe om de huidige praktijk in kaart te brengen en waar mogelijk suggesties te doen voor verbeteringen in de geldende protocollen en de uitvoering van de beoordelingen.

Bronnen

De NVAO baseert zich bij deze analyse op de rapporten van de beoordeling van het BKKI als onderdeel van visitaties en toets nieuwe opleidingen, of van procedures waarin alleen een aanvraag voor het BKKI aan de orde was. De NVAO gaat uit van de bevindingen en overwegingen van beoordelingspanels en doet zelf geen nader onderzoek. Dit is een beperking die samenhangt met de positie van de NVAO, die geen eigen taak of bevoegdheid heeft om onderzoek uit te voeren. In de analyse zijn de bevindingen in de rapporten soms samengevat om een algemene indruk te geven of zijn er voorbeelden gegeven met betrekking tot individuele opleidingen. Het was niet een doelstelling om een compleet overzicht te geven over alle opleidingen. De rapporten zelf bieden per opleiding een veel gedetailleerder beeld en zijn uiteindelijk leidend. In deze analyse zijn verder gegevens gebruikt over collegegeldverhoging die op publieke websites van de instellingen zijn gepubliceerd.

Vraagstelling

Deze analyse beoogt een beeld te geven van de implementatie van het bijzonder kenmerk 'Kleinschalig en intensief onderwijs' zoals dat blijkt uit de genoemde bronnen. Daarin staan, mede gelet op de aanleiding van de analyse, de volgende vragen centraal:

- hoe komen de uitgangspunten van het bijzonder kenmerk terug in de ambities van opleidingen met BKKI ten aanzien van niveau en verbreding;
- op welke wijze hebben opleidingen deze ambitie verwerkt in de inrichting van kleinschalig en intensief onderwijs en hoe zijn daarin curriculum en extra-curriculaire activiteiten met elkaar verbonden;
- welke conclusies zijn er te trekken ten aanzien van de realisatie van de doelstellingen van het bijzonder kenmerk, met name ten aanzien van uitval, het behalen van een bovengemiddeld studiesucces en aansluiting op hoogwaardige vervolgopleidingen;
- welke conclusies zijn er te trekken ten aanzien van de beoordeling van het BKKI door de NVAO: is deze consistent en effectief geweest; welke inzichten biedt dit, mede in het perspectief van een nieuw accreditatiestelsel?

Daarnaast geeft de analyse inzicht in de manier waarop in het veld gebruik wordt gemaakt van de toestemming voor selectie en collegegeldverhoging. Het geeft een overzicht van de implementatie hiervan met voorbeelden en door de visitatiepanels aangemerkte goede praktijken en aandachtspunten.

2 Stand van zaken

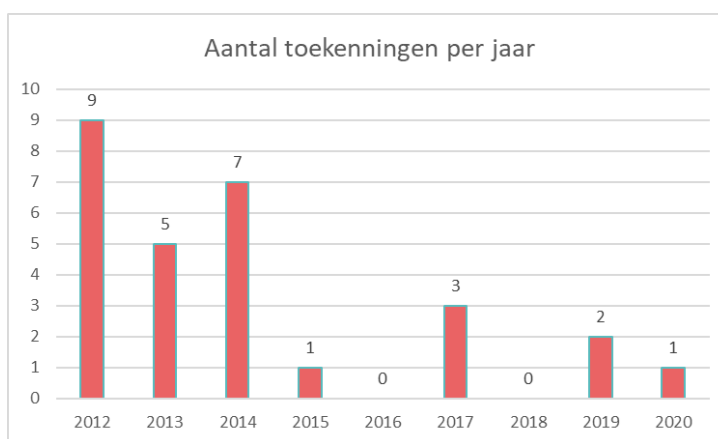
De NVAO kent het BKKI toe op grond van een positieve beoordeling door een panel van onafhankelijke deskundigen. Dit is in principe een plantoets. De opleiding laat na zes jaar in een 'praktijktoets' beoordelen of zij daadwerkelijk kleinschalig en intensief onderwijs heeft gerealiseerd. De NVAO adviseert na de beoordeling de minister van OCW tot het wel of niet verlenen van de toestemming voor selectie en collegegeldverhoging. Daarbij kan de NVAO ook advies geven over de termijn voor de praktijktoets, en aandachtspunten meegeven voor die toets. Bij positief advies volgt de beschikking van de minister. De toestemming voor selectie en collegegeldverhoging geldt voor onbepaalde tijd.

Na de uitvoering van de praktijktoets na zes jaar bericht de NVAO de minister over de uitkomst hiervan. Als de uitkomst positief is, volgt hierop geen reactie van de minister. De toestemming loopt immers door. Alleen bij een negatieve uitkomst zal de minister kunnen besluiten de toestemming in te trekken omdat dan de opleiding niet meer aan de voorwaarden uit de wet voldoet.

In 2011 is het eerste kader met criteria voor het BKKI opgesteld. In 2012 zijn de eerste beoordelingen en toekenningen gedaan. Dit kader is in 2018 vernieuwd naar aanleiding van de ervaringen uit de eerste jaren van de toepassing en om het in lijn te brengen met het nieuwe accreditatiekader. Deze wijziging betrof niet de kern van de criteria maar wel de bewoording. In het eerste kader was nogal sterk de terminologie van de Liberal Arts and Science (LAS) opleidingen te herkennen, terwijl het de expliciete wens van de wetgever was dat het BKKI voor alle ho-opleidingen zou gelden.

2.1 Aanbod aan opleidingen of programma's

In de in deze analyse beschreven periode heeft de NVAO aan 28 opleidingen of programma's het BKKI toegekend. Deze hebben tevens toestemming verkregen van de minister van OCW voor selectie en collegegeldverhoging. Eind 2020 gelden het BKKI en die toestemming nog steeds voor 27 van die 28 opleidingen of programma's. Dit betreft 18 wo-opleidingen (waarvan 1 een joint degree) en 9 hbo-opleidingen. Het zijn 3 masteropleidingen (2 in het hbo, 1 in het wo) en 24 bacheloropleidingen. In 6 gevallen geldt de toekenning een programma binnen een opleiding. Inmiddels hebben 19 opleidingen of programma's de praktijktoets doorlopen. Voor één opleiding is een herstelperiode toegekend voor deze toets, de rest is in één keer geslaagd.

In de eerste jaren na de instelling van het bijzonder kenmerk was er veel belangstelling. Dit is wel wat afgenomen maar elk jaar waren er wel enkele toekenningen op grond van een TNO (toets nieuwe opleiding) of visitatie van bestaande opleidingen. Het onderstaand overzicht laat de stand van zaken zien.

Instelling	Opleidingsnaam	Afkorting	Praktijktoets
Christelijke Hogeschool Windesheim	B Global Project and Change Management	GPCM	2020
Gerrit Rietveld Academie	B Beeldende Kunst en Vormgeving		2020
	M Master of Arts in Fine Art and Design		2020
	M Interieurarchitectuur		2018
Hotelschool The Hague	B Hotel Management		2019
Universiteit Leiden	B Liberal Arts and Sciences: Global Challenges	LUCTH	2019
Rijksuniversiteit Groningen	B Liberal Arts and Sciences	UCG	2019
	B Global Responsibility and Leadership	GRL	
Universiteit Utrecht	B Bestuurs- en Organisationswetenschap	USBO	2018
	B Liberal Arts and Sciences (programma)	UCU	2019
	B Liberal Arts and Sciences (programma)	UCR	2019
	B Philosophy, Politics & Economics	PPE	
Erasmus Universiteit Rotterdam	B Liberal Arts and Sciences	EUC	2019
	M International Management*		
Universiteit Twente	B Technology and Liberal Arts & Sciences	ATLAS	2019
Universiteit Maastricht	B Liberal Arts and Sciences (programma University College Maastricht)	UCM	2019
	B Maastricht Science Programme (programma)	MSP	2019
	B Liberal Arts and Sciences (programma op locatie Venlo)	UCV	
	B Global Studies	GS	
	M Forensic Psychology**		
Universiteit van Amsterdam	B Liberal Arts and Sciences (joint degree met VU)***	AUC	2019
	B Politics, Psychology, Law and Economics	PPLE	2020
Vrije Universiteit Amsterdam	B Philosophy, Politics and Economics	PPE	
	B Liberal Arts and Sciences (joint degree met UvA)***	AUC	2019
Tilburg University	B Liberal Arts and Sciences	UCT	
Breda University of Applied Sciences	B Creative Media and Game Technologies	CMGT	
	B Creative Business****	CB	2020
Zuyd Hogeschool	B Hotel Management		2018
Hogeschool van Amsterdam	B Opleiding tot Fysiotherapeut (programma European School for Fysiotherapy)	ESF	2018

* De opleiding heeft het kenmerk in 2012 verkregen maar het in 2019 niet meer opnieuw aangevraagd.

Het geldt nu niet meer voor de opleiding. De opleiding is niet in de telling opgenomen.

** De praktijktoets in 2019 was voornamelijk niet positief, de opleiding heeft een herstelperiode hiervoor gekregen. De beoordeling zal in 2022 zijn afgerond.

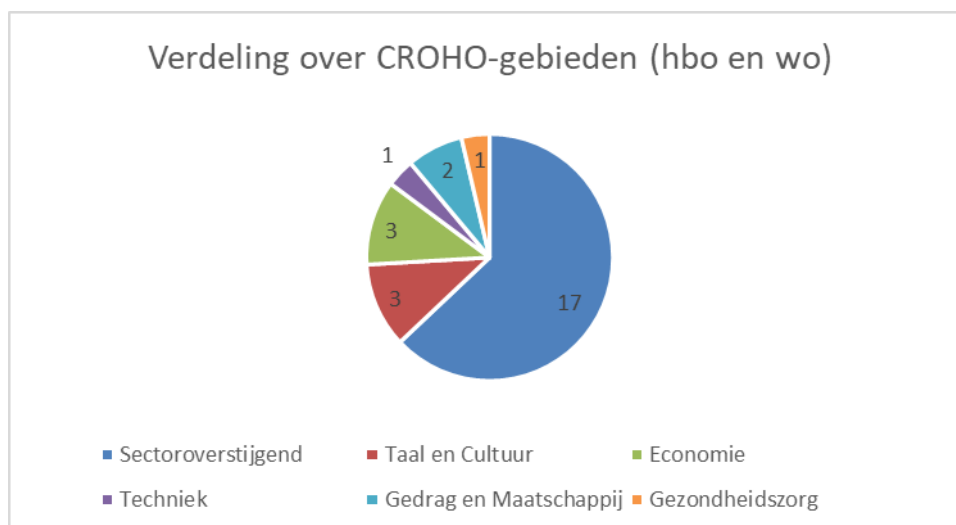
*** Het Amsterdam University College is als twee opleidingen in CROHO geregistreerd en de NVAO neemt hiervoor twee accreditatiebesluiten. In deze analyse is deze als 1 opleiding geteld.

**** Voorheen Media en Entertainment Management.

Betekenis van de kleuren

Praktijktoets behaald
Praktijktoets niet uitgevoerd
Praktijktoets voorzien of nog geen uitkomst

De opleidingen met het BKKI zijn als volgt verdeeld over de CROHO-sectoren:

Dit maakt duidelijk dat de Liberal Arts and Sciences opleidingen en andere multidisciplinaire opleidingen in het wo het merendeel van de toekenningen uitmaken, gevolgd door opleidingen in de gebieden Economie en Taal en Cultuur.

2.2 Collegegeldverhoging¹

Het BKKI en de daaraan gekoppelde beschikking van de minister van OCW biedt opleidingen de mogelijkheid tot vijf keer het wettelijk collegegeld te vragen om de hogere kosten van het intensieve onderwijs te kunnen dragen. De wet stelt wel dat de toegankelijkheid van het onderwijs niet in het gedrang moet komen. Opleidingen met BKKI moeten mogelijkheden bieden voor compensatie aan studenten die om financiële redenen niet aan de opleiding zouden kunnen deelnemen.

In hoeverre maken instellingen gebruik van deze mogelijkheden? Opleidingen die van de minister toestemming hebben voor selectie en collegegeldverhoging mogen tot vijfmaal het wettelijk collegegeld vragen. Voor 2020-2021 was het wettelijke collegegeld €2.143 voor studenten uit Nederland of EER-landen. Het verhoogde wettelijk collegegeld was dus maximaal €10.715. Eerstejaarsstudenten (NL en EER) van BKKI-opleidingen kregen in dat jaar een korting van maximaal €1072 op het wettelijk collegegeld. Voor het jaar 2021-22 was het wettelijke collegegeld op €2168 vastgesteld, maar dit is aangepast in verband met de corona-crisis (zie hieronder: *Bijstelling Covid-19*). Daarmee is ook het maximum aangepast. Voor Nederlandse en EER-studenten die al eerder een studie hebben gevolgd in Nederland en voor studenten van buiten de EER geldt een instellingscollegegeld. Dit zijn aanzienlijk hogere bedragen die instellingen zelf mogen vaststellen.

De NVAO heeft eind 2020 via de websites van de instellingen geïnventariseerd welke collegegelden en eventuele toeslagen voor huisvesting en andere kosten voor BKKI-opleidingen voor het academisch jaar 2021-22 gelden. Het beeld dat daaruit naar voren komt is dat er in beperkte mate gebruik wordt gemaakt van verhoging van het wettelijk collegegeld. Geen van de instellingen hanteert de maximale verhoging tot vijfmaal het wettelijk collegegeld. De hoogste collegegelden voor Nederlandse en EER-studenten bedragen iets meer dan tweemaal het wettelijk collegegeld. De residentiële opleidingen vragen soms toeslagen voor de huisvesting en andere kosten. Een aantal instellingen hanteert het niet verhoogde tarief.

¹ Aan de hier genoemde bedragen en regelingen kunnen geen rechten worden ontleend. Instellingen publiceren zelf de voor hun opleidingen geldende tarieven.

Voor studenten van buiten de EER of voor Nederlandse en EER-studenten die al een andere opleiding hebben gevolgd in het hoger onderwijs zijn de bedragen substantieel hoger en vergelijkbaar met (of hoger dan) het instellingscollegegeld voor andere opleidingen. Ter vergelijking: de jaarlijkse kosten voor een privaat Liberal Arts and Sciences programma aan Harvard University bedragen voor het jaar 2020-2021 tussen de €75k en €80k per jaar. De universiteit biedt echter veel mogelijkheden voor ondersteuning van deze kosten.²

Bijstelling Covid-19

Op 21 april 2021 zijn de plannen van het kabinet gepubliceerd voor reductie van het wettelijk collegegeld voor het jaar 2021-22 vanuit het Nationaal Programma Onderwijs, om studenten financiële ademruimte te geven in coronatijd.³ Het wettelijke collegegeld wordt verlaagd naar 1084 euro. De korting voor eerstejaarsstudenten bedraagt €542. Instellingen mogen voor kleinschalige en intensieve (BKKI-)opleidingen een wettelijk collegegeld vragen tussen €1084 en €5421. Dit leidt tot aanpassing van de collegegelden voor de BKKI-opleidingen voor 2021-22. Het algemene beeld dat hierboven is geschetst, blijft echter in stand.

2.3 Financiële ondersteuning

De visitatierapporten gaan in op de manier waarop opleidingen mogelijkheden bieden voor compensatie voor het hogere collegegeld of financiële ondersteuning van studenten. Dit geeft een wisselend beeld. Niet alle rapporten bevatten hier informatie over. De al langer draaiende LAS-opleidingen hebben vaak een beurzenprogramma opgebouwd. Zo heeft het University College Roosevelt een studielening voor niet-EER-studenten. University College Utrecht heeft een beurzenprogramma maar in het rapport is te lezen dat studenten aangeven dat er nog meer beurzen nodig zijn, inclusief gedeeltelijke beurzen. University College Maastricht kent vijf volledige beurzen voor internationale studenten. Het Amsterdam University College kent een beurzenprogramma (AUC Scholarship Fund) waar ca 10% van de studenten gebruik van maakt voor gehele of gedeeltelijke ondersteuning. Daarnaast biedt dit fonds ondersteuning voor 10 studenten die niet aan de 'excellence criteria' voldoen in de selectie maar hoog scoren op diversiteit en motivatie. Het Erasmus University College biedt verschillende mogelijkheden voor financiële ondersteuning. Het panel is daar positief over maar geeft aan dat de opleiding inziet dat er ondanks die voorzieningen barrières zijn voor niet-EER-studenten.

De opleidingen die pas kort draaien hebben soms wel plannen voor ondersteuning, maar in meerdere rapporten van de initiële toets BKKI (Philosophy, Politics and Economics (VU en UU), Global Responsibility and Leadership) doet het panel aanbevelingen meer werk te maken van ondersteuning om de beoogde sociaal-economische diversiteit van de opleidingen te kunnen waarmaken. De aanbevelingen om beurzen beschikbaar te stellen is ook te vinden in het rapport over de beroepsgerichte opleiding Creative Media and Game Technologies van BUas.

Bij de ondersteuning moet onderscheid gemaakt worden naar het oogmerk hiervan. De wet geeft aan dat instellingen compensatie moeten bieden voor het verhoogde wettelijk collegegeld. Dat geldt eigenlijk alleen voor de EHEA-studenten en dient om de toegankelijkheid van de opleidingen voor geschikte studenten niet in gevaar te brengen. Daarnaast hebben veel opleidingen een doelstelling om het bewustzijn ten aanzien van grote maatschappelijke vraagstukken te bevorderen. Daarbij vraagt het profiel een divers samengesteld cohort aan studenten. Deelname van studenten van buiten de EER zonder private middelen is lastig te realiseren zonder financiële ondersteuning. De panels van de LAS- en andere opleidingen hebben dit thema meestal wel aan de orde gesteld. Zij zijn tevreden met de diversiteit van de opleidingen, maar constateren dat sommige opleidingen hier zelf ook nog verbetering wenselijk vinden.

² <https://college.harvard.edu/financial-aid/how-aid-works> (geopend 29 maart 2021)

³ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/documenten/publicaties/2021/04/21/qa-plannen-kabinet-korting-collegegeld-bekostigd-hoger-onderwijs>

3 Kenmerkende elementen van kleinschalig en intensief onderwijs

Indeling van opleidingen

Bij de analyse van de wijze waarop opleidingen met BKKI de uitgangspunten van kleinschalig en intensief onderwijs vormgeven is de volgende groepering van de opleiding gehanteerd om de verschillen en overeenkomsten tussen de opleidingen beter te kunnen aangeven.

1. University Colleges op basis van het Liberal Arts and Sciences concept.
2. Brede bacheloropleidingen rond specifieke maatschappelijke thema's: de bacheloropleidingen Global Responsibility and Leadership (GRL) van de Rijksuniversiteit Groningen en Global Studies (GS) van de Universiteit Maastricht.
3. Inter- en multidisciplinaire opleidingen in het wo: hieronder vallen de opleidingen die uitgaan van een of meer specifieke disciplines. Hieronder vallen de Philosophy, Politics and Economics (PPE) bacheloropleidingen van de Vrije Universiteit Amsterdam en de Universiteit Utrecht, de bacheloropleiding Politics, Psychology, Law and Economics (PPLE) van de Universiteit van Amsterdam.
4. Beroepsgerichte opleidingen in het hbo: de bacheloropleidingen Creative Media and Game Technologies (CMGT) en Creative Business (CB) van BUas; de Hotelschool-opleidingen (Den Haag en Zuyd Hogeschool); de bacheloropleiding Global Project and Change Management (GPCM) van Windesheim; het programma European School of Fysiotherapy (ESF) van de Hogeschool van Amsterdam; de bachelor en masteropleidingen van de Gerrit Rietveld Academie.
5. Overige disciplinair gerichte opleidingen: de bacheloropleiding Bestuurs- en organisatiewetenschap (USBO) van de Universiteit Utrecht, of de masteropleiding Forensic Psychology van de Universiteit Maastricht.

3.1 Beoogde leerresultaten

Het kader voor BKKI geeft aan dat opleidingen die het kenmerk ambiëren zich dienen te richten op een bovengemiddeld niveau en op verbreding en persoonlijke ontwikkeling.

De doelstellingen en beoogde leerresultaten zijn gericht op het bereiken van een bovengemiddeld niveau in een of meer wetenschappelijke disciplines en/of de beroepspraktijk(en) in het betreffende domein. Daarnaast richt de opleiding zich op verbreding en een daarbij passende ontwikkeling van persoonlijke attitudes en vaardigheden.

De invulling van deze standaard verschilt per opleiding, maar hierin zijn wel bepaalde profielen te herkennen. Zo is er een verschil tussen de Liberal Arts and Sciences opleidingen, de inter- en transdisciplinaire academische opleidingen en de beroepsgerichte opleidingen in het hbo.

De opleidingen die zijn gebaseerd op de uitgangspunten van Liberal Art and Sciences (LAS) geven in hun domeinspecifiek referentiekader aan dat zij streven naar bevrijding van het individu door middel van intellectueel en ethisch engagement. De LAS-opleidingen bevorderen een onderzoekende houding door vergaand open curricula waarin studenten kennismaken met verschillende academische disciplines. De programma's zijn ingebed in een internationale context en bevorderen interculturele sensibiteit en vaardigheden, en maatschappelijk engagement.

Deze uitgangspunten zijn in de University Colleges vertaald in beoogde leeruitkomsten op het gebied van een brede kennisbasis, disciplinaire diepgang en sterke academische vaardigheden op het gebied van (kritisch) denken, communicatie, leren (Life Long Learning) en onderzoeken, en interculturele en reflectieve vaardigheden. De opleidingen stellen ook vaak leerdoelen op ten aanzien van een trans- of interdisciplinaire aanpak en het omgaan met ethische dilemma's of belangrijke, complexe maatschappelijke problemen. Veel opleidingen voegen hier maatschappelijk engagement en

verantwoordelijkheid aan toe, of meer persoonlijke vaardigheden op het gebied van leiderschap. De opleidingen bieden studenten veel ruimte om zelf hun programma in te vullen binnen bepaalde tracks.

Binnen het concept van het Liberal Arts and Sciences onderwijs hebben de verschillende University Colleges een duidelijk eigen profiel geformuleerd. Hieronder een paar voorbeelden van deze invulling. Het ATLAS programma in Twente kiest voor verbreding binnen het technische domein, gekoppeld aan maatschappelijk en verantwoord handelen. De Universiteit Leiden zet de verwerving van kennis en vaardigheden in voor het oplossen van Global Challenges.

Het University College Maastricht richt zich naast de exacte en geesteswetenschappen ook op de Life Sciences, met een nadruk op inter- en transdisciplinair denken en onderzoeken en inzicht in maatschappelijke ontwikkelingen. Het Maastricht Science Programme richt zich op het ontwikkelen van een breed perspectief en een hoog niveau in de exacte wetenschappen (biologie, scheikunde, natuurkunde en onderdelen van de wiskunde) en daarnaast kennis van methoden en vraagstukken in verwante wetenschappelijke disciplines. Daarnaast ontwikkelen studenten vaardigheden om deze kennis in een maatschappelijke context te kunnen plaatsen. Het recent gestarte University College Venlo hanteert een thematische focus op 'Food, Nutrition and Health' en 'Business, Logistics and Entrepreneurship' en richt zich op de rol theoretische modellering voor begrip van de wereld, in relatie tot, onder andere, globalisering en duurzaamheid.

Het University College Groningen richt zich op de drie maatschappelijke profielen van de universiteit en benadrukt de rol van de afgestudeerde als 'academic integrator'. De niet-facultatieve extra-curriculaire programma's sluiten vaak aan bij het profiel van de opleiding. Het Amsterdam University College combineert disciplinaire kennis met de ontwikkeling van persoonlijke en maatschappelijke verantwoordelijkheid en inzet in zowel de lokale als de 'global' gemeenschap.

Brede en interdisciplinaire wo-opleidingen, zoals PPE, PPLE, GRL en GS, stellen een inter- en transdisciplinaire verbreding als doel, gecombineerd met een hoog niveau. Daarbij is er vaak een nadruk op het opdoen van ervaring in de maatschappelijke context. Bij GRL zijn de UN Sustainable Development Goals een thematisch richtpunt. Bij GS zijn dat wereldwijde problemen op het gebied van economie, duurzaamheid, migratie, en burgerschap. In de PPE en PPLE-programma's is duidelijker de disciplinaire grondslag te herkennen. Zij beogen dat studenten leren om te kunnen werken met en vanuit meerdere disciplinaire perspectieven. Verbreding kan ook binnen een discipline worden gezocht, zoals in de USBO-opleiding, waarin de Bestuurskunde het uitgangspunt vormt voor verbreding en het versterken van persoonlijke (professionele) vaardigheden. De masteropleiding Forensic Psychology volgt ook dit disciplinaire profiel.

Bij de beroepsgerichte opleidingen is het beeld anders. Daar is meer het specifieke professionele domein het uitgangspunt en is de ambitie gericht op een hoog niveau van professioneel handelen of een specifieke thematische nadruk. Veel opleidingen voegen elementen toe aan het beroepsprofiel voor het domein en geven daarin vanuit dat profiel vorm aan de hogere ambitie van de opleiding.

De hotelschool in Maastricht heeft bijvoorbeeld innovatief ondernemerschap, internationale oriëntatie en gastronomie als speerpunten benoemd. In de Haagse hotelschool (inclusief de vestiging in Amsterdam) zijn er drie extra leeruitkomsten op het gebied van het omgaan met externe stakeholders, het in de praktijk inzetten van sociale, communicatie- en taalvaardigheid, en het in praktijk brengen van zelfsturing en interpersoonlijke vaardigheden.

De opleiding CB van BUas richt zich op studentgerichte projecten die verbonden zijn met het werkveld, management en onderzoek, in een internationale context. In de opleiding CMGT van deze instelling is het verhoogde niveau vormgegeven door het integreren van praktijksituaties en nadruk op het ontwikkelen van vaardigheid om projecten op te zetten, aanpassingsvermogen, het ontwikkelen van creatieve kansen en nieuwe inzichten, en communiceren binnen en tussen disciplines. De GPCM-opleiding van Windesheim profileert zich als 'professional college' en richt zich op het professionele domein van project- en verandermanagement, mede vanuit het perspectief van de UN Sustainable

Development Goals. De opleiding leidt studenten meer op voor een rol dan voor een beroep, en besteedt veel aandacht aan soft skills, persoonlijke ontwikkeling en leiderschap. De oriëntatie op de UN-doelstellingen deelt de opleiding met enkele Liberal Arts opleidingen en opleidingen als GRL en GS.

In de kunstopleidingen van de Gerrit Rietveld Academie is het hoge artistieke niveau uitgangspunt voor een bovengemiddelde ambitie. Verbreding is daar ingebracht in de vorm van omgevingsbewustzijn, een kritische houding, en het leggen van relatie met de maatschappelijke context. Hierin is er veel ruimte voor initiatief van studenten en voor het zelf vormgeven van programma's.

Beoordeling door de panels

De panels geven over het algemeen aan dat zij de ambities ten aanzien van niveau en verbreding die bij BKKI horen, herkennen in de beoogde leerresultaten die de opleidingen hanteren. De ambities zijn binnen de domeinen op verschillende manieren geformuleerd en de panels beoordelen die veelal vanuit het specifieke profiel van de opleiding. Sommige elementen komen in vrijwel alle opleidingen terug, zoals de nadruk op persoonlijke ontwikkeling en de interactie met de maatschappelijke context. De invulling is echter heel verschillend. Bij enkele LAS-opleidingen maakt het panel de opmerking dat de doelen wel erg ambitieus of breed zijn geformuleerd.

3.2 Verbinding van het curriculum met extra-curriculaire activiteiten

De wet en daarvan afgeleid het kader voor BKKI stellen dat het curriculum en de extra-curriculaire activiteiten een onlosmakelijk geheel moeten vormen.

Het curriculum en de extra-curriculaire activiteiten vormen een onlosmakelijk geheel. De inhoud ervan sluit aan op het geambieerde niveau en de verbreding zoals geformuleerd in de beoogde leerresultaten. Studenten en docenten verzorgen de extra-curriculaire activiteiten in gezamenlijkheid.

In de Liberal Arts and Science opleidingen zijn extra-curriculaire activiteiten een belangrijk deel van het onderwijsconcept en zijn vaak ook nauw verbonden met de inhoud van het programma. De invulling hiervan wisselt per programma, maar veelal dragen de extra-curriculaire activiteiten bij aan persoonlijke ontwikkeling, maatschappelijk engagement en gemeenschapsvorming. Het is in de standaard aangegeven dat studenten en docenten de activiteiten gezamenlijk moeten vormgeven. In veel gevallen spelen de studieverenigingen een belangrijke rol in deze activiteiten. Omdat het vaak ook gaat om activiteiten die in het verlengde liggen van het programma, zijn stafleden ook vaak betrokken bij het opzetten hiervan. Niet altijd zijn alle studenten lid van de studievereniging.

Hieronder een paar voorbeelden van de invulling van de verbinding van extra-curriculaire activiteiten en het curriculum.

In het Leiden University College The Hague worden 'co-curricular', 'extracurricular activities' en het residentiële aspect – studenten leven twee jaar op de campus – als onderdeel van het programma benoemd. De co-curriculaire activiteiten omvatten onder andere het Community Project en de Field Courses. Zij dienen de persoonlijke ontwikkeling maar zijn inhoudelijk verbonden aan het programma. De studievereniging speelt een belangrijke rol bij de extra-curriculaire activiteiten. Deze organiseert debatten over wereldwijde uitdagingen (Global Challenges). Studenten zetten ook politiek en maatschappelijk gerichte campagnes op, bijvoorbeeld om bewustzijn te creëren voor zaken als #MeToo, de rol van religie in conflicten en voor fundraising.

De LAS-programma's van de Universiteit Maastricht kennen diverse extra-curriculaire activiteiten die inhoudelijk aansluiten op het curriculum. In het Science Programme zijn er lezingen, excursies, en career events in samenwerking met alumni. Daarnaast zijn er veel activiteiten van de studievereniging, die deels ook gericht zijn op de bredere gemeenschap. Het University College Maastricht kent verschillende soorten activiteiten. Sommige zijn gericht op de kunsten met open microfoon-avonden en tentoonstellingen; er zijn verder debatten over economie en het denken en onderwijzen in die

discipline. Daarnaast zijn er gemeenschapsactiviteiten als de Health Week. Studenten verkennen ook in projecten de wereld buiten de academische context en ontwikkelen daarin andere talenten. Sommige activiteiten staan open voor de bredere gemeenschap. De activiteiten worden door studenten, het college of in gezamenlijkheid opgezet.

Het University College Tilburg werkt samen met Academic Forum om debatten en andere bijeenkomsten op te zetten over wetenschappelijke, maatschappelijke en ideologische vraagstukken. Studenten kunnen een 'Academic Forum Certificate' krijgen als zij vijf van dit soort bijeenkomsten hebben bijgewoond. Verder organiseren docenten en studenten excursies die verband houden met de lesstof, zoals een studiereis naar Aken in het vak European History: Politics and Culture. Er is ook een boekenclub opgezet voor eerstejaars studenten en er zijn ook meer arbeidsmarktgerichte activiteiten.

Het University College Groningen benoemt zeven doelen voor de extra-curriculaire activiteiten, waaronder gemeenschapsvorming, maatschappelijk engagement, communicatie, cultureel bewustzijn, werken in commissies en voorbereiding op vervolgstudie na de studie. De studievereniging organiseert veel activiteiten, zoals onder andere filmavonden, sportwedstrijden, conferenties en studiereizen. Het Shelter City project is gericht op de bescherming van de verdedigers van internationale mensenrechten. De opleiding kent ook een internationaal project over klimaatverandering, samen met een college in de VS. Studenten kunnen ook via het Honours College extra-curriculaire activiteiten doen.

In het Roosevelt College zijn de extra-curriculaire activiteiten voor een deel verbonden aan de studievereniging. Het college kent een groot aantal verbanden waarin studenten initiatieven ontplooiën: sportclubs, een theater en een debaterende society en een eigen peer-reviewed wetenschappelijk tijdschrift. Veel van de co-curriculaire activiteiten worden samen met lokale en internationale partners opgezet, zoals het 'UCR Amnesty committee', open microfoon avonden en een filmfestival. Het ATLAS programma in Twente kent het Personal Pursuit concept waarin studenten een project doen waarin 'outreach' naar de gemeenschap een doelstelling is. Dit project is deel van het curriculum maar tegelijkertijd ook grotendeels extra-curriculair.

De interdisciplinaire opleidingen als PPE en PPLE die het kenmerk hebben verkregen, benoemen de extra-curriculaire activiteiten ook specifiek, zoals boekenclubs, excursies of een 'end-of-year conference' voor PPE-UU. PPE-VU noemt een studenten-conferentie gekoppeld aan publicatie in een tijdschrift, en een PPE-Incubator, waarin studenten worden gestimuleerd innovatief te denken en waarin contacten worden gelegd met het werkveld. Deze activiteiten liggen in het verlengde van het programma. Het gaat dan bijvoorbeeld om ontmoetingen met professionals om meer ervaring in de praktijk te krijgen, of lezingen van wetenschappers die interdisciplinair werken. Ook kan het gaan om activiteiten die meer gericht zijn op persoonlijke ontwikkeling.

De PPE-programma's zochten in de toets nieuwe opleiding nog naar de balans tussen structuur en begeleiding vanuit de staf en eigen initiatief van studenten. Panels bevelen aan te zorgen voor coördinatie vanuit de staf. Het rapport van de praktijktoets van de opleiding PPLE bevat een aanbeveling om meer verband met de vakinhoud aan te brengen in het extra-curriculaire programma. Het programma bevat veel activiteiten die een meer generiek karakter hebben. Bij de USBO-opleiding kunnen Honours-vakken worden gekozen en zijn er extra-curriculaire activiteiten die door de studievereniging worden opgezet, zoals lezingen. Hier beveelt het panel aan de activiteiten meer te coördineren.

Bij de beroepsopleidingen spelen de extra-curriculaire activiteiten een belangrijke rol in het vormen van een gemeenschap van docenten en studenten. De activiteiten zijn verbonden met de curricula en soms dicht tegen het professionele domein aan georganiseerd, maar kunnen ook verder daarvan af staan en gericht zijn op brede vorming of persoonlijkheidsvorming.

De Haagse hotelschool daagt studenten uit om uit hun comfortzone te stappen met projecten met maatschappelijke relevantie en 'challenges'. In de opleidingen van BUAs (Creative Business en Creative Media and Game Technologies) is deelname aan workshops en conferenties genoemd als extra-

curriculaire activiteit. Verder is bij CMGT ook een structuur van clubs en gildes opgezet rond specifieke interesses, waarin docenten en studenten samenwerken. Het programma European School for Physiotherapy kent verschillende gemeenschaps- en outreach-activiteiten zoals een introducerende online summer course. Daarnaast verzorgt de studievereniging, waarin ook docenten participeren, activiteiten als een Meet & Greet en een gezamenlijke reis.

Bij de kunstopleidingen lopen programma en extra-curriculaire activiteiten door elkaar. Het programma biedt studenten mogelijkheden zichzelf en hun werk te presenteren aan de buitenwereld. Persoonlijke houding en vaardigheden kunnen in workshops, presentaties, en in het werken in een internationale omgeving worden opgedaan. Meer vakinhoudelijk is er de dialoog met het (inter)nationale veld en de buitenwereld door excursies, lezingen, symposia, of in projecten en tentoonstellingen. Het project Challenging Jewellery is genoemd, waarin studenten zelf een bedrijf opzetten.

Beoordeling door de panels

Concluderend kan gesteld worden dat alle opleidingen met BKKI extra-curriculaire activiteiten hebben opgezet die samenhang hebben met het programma en de doelen daarvan. In de LAS-opleidingen is de nadruk op vorming, verbreding en persoonlijke ontplooiing goed terug te zien in de breedte en aard van de extra-curriculaire activiteiten. Studieverenigingen spelen een belangrijke rol, maar activiteiten worden ook door studenten en docenten gezamenlijk opgezet. Bij de LAS-opleidingen is de inhoudelijke band met het programma duidelijk waarneembaar.

In de andere wo-opleidingen is er eveneens veel aandacht voor extra-curriculaire activiteiten en het verband met doelstellingen op het gebied van persoonlijkheids- en gemeenschapsvorming. De specifieke aard van de opleiding bepaalt hoe deze activiteiten zijn vormgegeven. In sommige gevallen is er overlap met activiteiten die studieverenigingen doorgaans organiseren. Sommige opleidingen geven studenten de ruimte om buiten hun eigen discipline inhoudelijke verbreding te zoeken, zoals in Honours-programma's. In de beroepsopleidingen zijn er activiteiten die zijn gericht op persoonlijkheidsvorming ('challenges') en maatschappelijke oriëntatie. Daarnaast zijn er ook veel activiteiten die betrekking hebben op het beroep en het werkveld.

Panels waarderen de veelheid aan activiteiten. Zij zien dat deze bijdragen aan de vorming van een gemeenschap en aan het realiseren van de doelstellingen ten aanzien van vorming en maatschappelijk bewustzijn. Bij sommige LAS-opleidingen wijzen panels wel op de werkdruk die deze extra-curriculaire programma's veroorzaken.

In de beoordelingen van het BKKI in de eerste rondes hebben panels nadruk gelegd op het verplichtende karakter van een extra-curriculair programma en op samenwerking tussen studenten en docenten in het opzetten ervan. Dit is niet overal in dezelfde mate in de programma's terug te vinden. Omdat in het BKKI-kader en in de wet het verband tussen programma en extra-curriculaire activiteiten is geëxpliciteerd, verdient de mate waarin alle studenten hierin betrokken zijn, nog wel aandacht.

3.3 Kleinschalig en intensief onderwijs

Een belangrijk element van het BKKI betreft het aanbieden van kleinschalig en intensief onderwijs in een uitdagende leeromgeving en een leergemeenschap van studenten en docenten. Participatie en voorbereiding zijn daarbij de kenmerken, niet zozeer het aantal studenten of het aantal contacturen. Verder stelt het nieuwe kader voor het BKKI dat een nominale studievoortgang wel het uitgangspunt moet zijn bij de inrichting van het programma en de extra-curriculaire activiteiten.

Het didactisch concept gaat uit van een uitdagende leeromgeving, kleinschalig en intensief vormgegeven onderwijs en een leergemeenschap van studenten en docenten. De kleinschaligheid en intensiteit van het onderwijs blijken uit de mate van participatie en voorbereiding die van de student verwacht wordt. De inrichting van het programma is erop gericht dat studenten een nominale studievoortgang hebben, inclusief extra-curriculaire activiteiten.

De LAS-opleidingen nemen kleinschalig en intensief onderwijs als uitgangspunt. Zij kiezen vaak voor een groepsmaat van maximaal 25-28 studenten. In de praktijk blijken de groepen vaak nog kleiner. Sommige opleidingen werken volgens een specifiek onderwijsconcept, zoals Problem-based learning (Maastricht, EUR), andere laten de docenten vrij in het kiezen van de werkvorm, als deze maar studentgericht en activerend is en past bij het beoogde kleinschalig en intensieve onderwijs. Alle opleidingen gaan uit van onderwijs waarin studenten actief participeren of zelfs samen met docenten het onderwijs vormgeven. Het onderwijs vereist voorbereiding en actieve inzet van studenten; sommige opleidingen hanteren wekelijkse opdrachten. Bijna overal maken projecten deel uit van het programma, waarin studenten in kleine groepen samenwerken. De feedback aan studenten is continu, net als de toetsing die in veel gevallen door het hele jaar heen plaatsvindt.

Het aantal contacturen in de LAS-opleidingen ligt rond de 14-16 uur per week, waarbij het gaat om intensief onderwijs dat voorbereiding vergt. De in de rapporten genoemde totale studielast van contacturen en zelfstudie verschilt per opleiding. Studenten worden geacht in totaal rond de 40 uur of meer (soms wel 50 uur) per week aan hun studie te besteden en daarnaast actief te zijn in de extra-curriculaire activiteiten. De algemene indruk uit de rapporten is dat panels vrijwel overal een stimulerende, intensieve en uitdagende leeromgeving aantreffen, waarbij de werkdruk hoog kan zijn, maar wel dragelijk. Zij geven ook aan dat sommige opleidingen aandacht besteden aan een gezonde balans tussen studie en leven en aan goede ondersteuning, zoals in de Health Week van UCM. Bij een opleiding stelt het panel vast dat studenten hard werken in een competitieve atmosfeer en elkaar ondersteunen om hun ambities waar te maken. Het panel acht deze leeromgeving uitdagend en competitief maar wel gezond. Bij een andere opleiding merkt het panel op dat afgestudeerden aangeven dat, waar er eerder sprake was van een competitieve houding, dit nu meer in de richting van samenwerking is veranderd.

Opleidingen hebben maatregelen genomen om de druk te verlagen. Zo zijn er 'reflectieweken' in het programma opgenomen of andere rustmomenten om de druk te verminderen. Het panel wijst bij een opleiding erop dat groepsdruk kan leiden tot een sterke focus op het halen van hoge cijfers. Het beveelt aan binnen de gemeenschap het gesprek aan te gaan over competitie en de negatieve gevolgen daarvan. Bij een andere opleiding beveelt het panel aan om met staf en studenten mogelijkheden voor vermindering van de werkdruk te bespreken en om 'ruimte om te falen' te scheppen.

Het residentiële karakter van veel van de LAS-opleidingen en sommige andere opleidingen draagt bij aan de gemeenschapsvorming. De activerende onderwijsvormen zorgen voor veel interactie van docenten en studenten. Daarnaast kennen de LAS-opleidingen een intensieve tutoring of begeleiding. De intensiteit wisselt per opleiding, maar overal hebben de tutors een belangrijke rol in het adviseren over het plannen van de opleiding door het kiezen van vakken, de bewaking van de studievoortgang en de vorming van studenten. Bij veel opleidingen volgen studenten ook onderwijs buiten de Colleges. Voor het UCG beschrijft het visitatierapport hoe de opleiding de intensiteit van externe keuzevakken bewaakt.

De rapporten geven aan dat er hechte gemeenschappen ontstaan in de LAS-opleidingen door de intensieve samenwerking van studenten in projecten en extra-curriculaire activiteiten die zij samen met docenten opzetten, door de actieve studieverenigingen en door het feit dat studenten een of meerdere jaren op een campus wonen en studeren. Ook hebben veel opleidingen programma's waarin studenten in de samenleving ervaring opdoen en initiatieven ontplooiën. Het residentiële karakter is niet uniek voor de LAS-opleidingen. Bij de hotelscholen en bij de GPCM-opleiding van Windesheim verblijven studenten een deel van hun studietijd in huisvesting van de opleiding.

Kleinschalig en intensief kan zijn vormgegeven in een context waarin parallel ook 'regulier' onderwijs wordt gegeven. Bij de PPE-opleiding van de VU zijn het vooral de seminars naast de reguliere hoorcolleges die extra diepgang en intensiteit geven. In de seminars gaan studenten in kleinere groepen van 20 studenten met een docent dieper in op de stof uit de grootschalige colleges. De opleiding kent in het laatste jaar ook tutorials met 4 studenten. De PPE-opleiding van de UU ziet intensiteit meer in het pluralistisch perspectief dat in het onderwijs centraal staat en in de diepere kennis van de interactie

tussen politieke en economische instituties. Het is soms ook mogelijk naast het BKKI-programma Honours-onderwijs te volgen, zoals in de USBO-opleiding.

De beroepsgerichte opleidingen hanteren vaak onderwijs in kleinere groepen. In deze opleidingen is er ook vaak een mix van onderdelen met kleinschalig en intensief onderwijs, bijvoorbeeld in praktijkklubs, en meer algemene onderdelen of colleges. De rapporten maken voor veel van de opleidingen melding van intensief contact tussen studenten en docenten en een studentgerichte houding in het onderwijs. In de opleidingen van BUAs is er veel nadruk op het samenwerken in projecten en in de praktijkklubs. De opleiding Creative Business kent het Professional Lab, waarin studenten in groepen van 3-6 studenten met veel begeleiding van docenten, coaches en experts samenwerken. De hotelscholen kennen ook kleinere klassen en studentgericht onderwijs met veel interactie tussen docenten en studenten. Het onderwijs is daar intensief en dit wordt verder versterkt door het werken met 'games' en uitdagende opdrachten. Bij de Haagse hotelschool geeft het panel aan dat er ruimte is voor studenten die meer willen.

De opleiding Forensic Psychology werkt met skill labs en praktische workshops in de colleges, waarbij studenten in kleine groepen werken. De opleiding is opgezet volgens het PBL-model. Na een intensief eerste jaar doen studenten in het tweede jaar een onderzoeks- en een klinische stage. De opleiding verzorgt in beide delen van de opleiding de begeleiding.

Het is moeilijk op grond van de visitatierapporten een exact beeld te geven van de staf-student ratio's van de BKKI-opleidingen en aan te geven of die structureel verschillen van die van reguliere opleidingen. De definitie van de ratio is niet eenduidig. Soms wordt begeleidende staf als tutors wel meegeteld, bij andere opleidingen niet. De aantallen die in de rapporten worden genoemd lopen uiteen van 1:4 voor de kunstopleidingen tot een bereik van 1:15 tot 1:27 voor de meer grootschalige opleidingen. De ratio's in de LAS-opleidingen lopen uiteen van 1:17 voor UCG; 1:13 voor UCR tot 1:14-15 voor UCU. Het is niet duidelijk of hier elke keer dezelfde berekening is gevolgd. De hotelscholen geven vergelijkbare cijfers op. Hogere staf-student ratio's (1:20-21) zijn te vinden bij de PPE-opleidingen en de hbo-opleidingen zoals die van BUAs. Dat ligt ook in lijn met de opzet, waarbij studenten mede deelnemen aan regulier onderwijs. De PPLE-opleiding heeft weer een lage ratio: 1:12, en 1:16 als alleen docenten worden gerekend.

Beoordeling door de panels

Panels zijn over het algemeen tevreden over de intensiteit en kleinschaligheid van de opleidingen. Zij zien dat er in de verschillende onderwijsvormen in zowel de LAS-opleidingen als de inter- en multidisciplinair gerichte of beroepsopleidingen duidelijk studentgericht onderwijs wordt gegeven, met veel interactie tussen docenten en studenten. In de University Colleges is het activerend onderwijs en de participatie van studenten in het onderwijs heel sterk ontwikkeld. Panels wijzen daarbij wel op de druk die studenten ervaren door het intensieve onderwijs of, in sommige gevallen, de druk om goed te presteren.

Het is niet goed mogelijk om op basis van de rapporten uitspraken te doen over de mate van intensiteit van het onderwijs in de BKKI-opleidingen in vergelijking met reguliere opleidingen. Er zullen zeker ook andere opleidingen in het hoger onderwijs zijn die een hoge intensiteit kennen, bijvoorbeeld door omvangrijk werk in een laboratorium, in stages of door een intensieve taaltraining. Er zijn ook reguliere opleidingen met een gering aantal studenten ten opzichte van het aantal docenten. Deze zijn echter niet per definitie kleinschalig in de zin van het BKKI. Ook het studentgerichte karakter van het onderwijs is niet uniek voor de BKKI-opleidingen. Wellicht is er een verschil in de mate waarin deze elementen structureel zijn in het onderwijs en in de ambitie van opleidingen om studenten bij het onderwijs te betrekken. Dat is in ieder geval een rode draad door de verschillende rapporten.

3.4 Selectie

Een van de belangrijkste redenen voor het instellen van het BKKI was om het voor opleidingen met een ambitieus en veeleisend onderwijsconcept mogelijk te maken om studenten te selecteren 'aan de poort'.

Dit was voor bacheloropleidingen eerder alleen mogelijk in het geval van een numerus fixus of van aanvullende eisen in verband met de beroepsuitoefening (op grond van art. 7.26 van de WHW). De gedachte achter de selectie voor BKKI-opleidingen is dat een betere selectie op motivatie en geschiktheid voor een intensief onderwijsconcept zou leiden tot minder uitval en bovengemiddeld rendement. In het criterium over het didactisch concept van de opleidingen is dit opgenomen in de vorm van de eis dat de opleiding gericht moet zijn op een nominaal studietempo. Daarnaast is er een apart criterium over instroom:

De opleiding hanteert een adequate selectieprocedure gericht op de instroom van gemotiveerde en academisch en/of professioneel getalenteerde studenten, waarin geschiktheid en interesse voor het kleinschalig en intensieve onderwijsconcept, in combinatie met extra-curriculaire activiteiten, tot de criteria behoren.

De NVAO is zich bewust van de vele verschillende zienswijzen over selectie in het hoger onderwijs en de discussie hierover onder deskundigen. Daarin spelen vragen over de voorspellende waarde van verschillende selectiecriteria voor studiesucces, of over de mogelijkheid om motivatie daadwerkelijk te meten. De NVAO acht reflectie hierop van waarde voor het verder ontwikkelen van goede selectiemethodiek. Zonder nader in te gaan op deze discussie bespreekt deze analyse welke bevindingen en overweging over selectie in de rapportages te vinden zijn.

De rapporten maken duidelijk dat vrijwel alle opleidingen een uitgebreide selectieprocedure hanteren. Naast studieprestaties spelen daarin ook de motivatie van de kandidaten een grote rol en hun geschiktheid voor het kleinschalige en intensieve karakter van de opleiding. De selectie is bij elke opleiding anders ingericht. Deze bestaat vaak uit meerdere rondes. In een eerste ronde beoordelen de opleidingen vaak op basis van een dossier en eventueel ook motivatiebrieven of aanbevelingen, maar soms ook met een gesprek, of de kandidaat het vereiste niveau heeft. Sommige opleidingen vragen om een essay over de thematiek van de opleiding, maar panels wijzen erop dat dit studenten bevoordeelt die uit opleidingen komen waar veel schriftelijke opdrachten worden gevraagd.

Na de schriftelijke ronde en een eerste selectie volgt in veel gevallen een ronde van interviews, online of bij de opleiding, om een beeld te krijgen van de motivatie van kandidaten en de geschiktheid voor de specifieke aard van de opleiding en het onderwijsconcept. Dit onderdeel van de selectie bestaat vaak uit gesprekken om beter zicht te krijgen op de match tussen student en opleiding. Sommige opleidingen, zoals het ATLAS programma en AUC, organiseren voor de tweede ronde een uitgebreid kennismakingsprogramma van een dag met gesprekken met zittende studenten en groepsopdrachten waarbij de kandidaten worden geobserveerd. Na deze ronde, en bij sommige opleidingen nog een additionele ronde, volgt de daadwerkelijke toelating of een aanbod aan een kandidaat, in sommige gevallen via een toelatingscommissie.

Uit de rapporten blijkt dat vrijwel alle opleidingen in de selectie groot belang hechten aan een goede match en motivatie in plaats van alleen de studieprestaties in vooropleidingen. Vaak worden wel taalvaardigheid in het Engels en mathematische vaardigheid meegenomen in de eerste selectie omdat deze goede voorspellers worden geacht voor doorzettingsvermogen en studiesucces. De opleidingen hebben er belang bij een cohort samen te stellen dat voldoende diversiteit heeft op meerdere aspecten: sociaal-economische achtergrond, nationaliteit, gender en persoonlijkheidstypes. Vooral in de LAS-opleidingen en opleidingen als de hotelscholen die deels of helemaal residentieel zijn en veel groepswork kennen, is het van belang dat kandidaten geschikt zijn voor deze vorm van studeren. In een aantal rapporten geven de panels aan hoe studenten de selectie en de gesprekken daarin hebben ervaren. Hoewel het gaat om een beperkt aantal ervaringen, geeft het een beeld van hoe de gesprekken worden beleefd en hoe deze, ook in de optiek van studenten, bijdragen aan het vaststellen van een goede match tussen de kandidaat en de opleiding.

Opleidingen als het UCU die al wat langer draaien, hebben het aantal aanmeldingen zien stijgen. Daardoor kunnen zij uit een breder aanbod van talent kiezen. Het is voor alle opleidingen met BKKI van belang om door selectie de uitval laag te houden. De ontwikkeling en verbetering van de selectie gaat

daarom steeds door. De Haagse Hotelschool heeft mede naar aanleiding van een visitatie de selectie kritisch herzien en meet periodiek of de eigenschappen waarop wordt geselecteerd ook bij succesvolle afgestudeerden aanwezig zijn. De opleiding mag ook los van het BKKI studenten selecteren. De LAS-opleiding van Tilburg University heeft lang studenten alleen een advies gegeven. Pas recent hebben zij het BKKI behaald en passen zij selectie toe.

De beroepsopleidingen zijn veelal actief in sectoren waar selectie niet gebruikelijk is. CMGT, GPCM, CB, maar ook het ESF-programma van de HvA, constateren na de invoering of aanscherping van selectie effecten op uitval en studiesucces. De kunstopleidingen van de Gerrit Rietveld Academie mogen ook zonder BKKI selecteren en kennen al langer een zeer streng toelatingsbeleid op basis van artistieke competenties. Zij laten soms slechts 10% van de aanmelders toe.

Beoordeling door de panels

De panels hebben de selectie kritisch onderzocht en zijn positief over de manier waarop deze wordt toegepast. Zij wijzen wel op methodische zwakheden als het gebruik van essays of een te grote bias bij gesprekken door een enkele selecteur. De panels zijn tevreden over de bereikte (internationale) diversiteit bij de LAS-opleidingen en de inspanningen om deze te verbeteren en bewaken, zoals een *Diversity Fellow* (UCR) of de *Diversity Task Force* (UCU) die het probleem van diversiteit meer holistisch heeft bekeken, en over de financiële ondersteuning die wordt geboden. Bij het UCM en UCV wijst het panel op de gender-onbalans in de studentenpopulatie, al geeft het aan dat dit in LAS-opleidingen niet ongewoon is. Bij UCV beveelt het panel wel aan daarnaar te blijven kijken. Hierboven (2.2) is al opgemerkt dat panels in de toets nieuwe opleiding van inter- of multidisciplinaire opleidingen met BKKI (PPE-VU en UU, GRL) aanbevelen beurzenprogramma's te ontwikkelen om de gewenste sociaal-economische diversiteit te bereiken.

3.5 Studiesucces en behaald niveau

Het criterium Gerealiseerde leerresultaten in het BKKI-kader definieert het te bereiken niveau, de verbreding en het rendement als volgt:

De inhoud en het niveau van de toetsen en de eindwerkstukken zijn in lijn met het niveau en de verbreding zoals geformuleerd in de beoogde leerresultaten. Afgestudeerden worden toegelaten tot veeleisende vervolgopleidingen en/of functies. De rendementen zijn substantieel hoger dan bij relevante andere opleidingen waaraan niet het bijzonder kenmerk is toegekend, en ten minste vergelijkbaar met relevante andere opleidingen die dat wel hebben.

De rapporten geven bij de beoordeling van dit criterium percentages op voor het studiesucces en de uitval, waaruit een beeld van het gerealiseerde studiesucces naar voren komt. Het is wel mogelijk dat er tussen de rapporten verschillen zijn in de gehanteerde definities. De cijfers hebben daarom alleen betekenis binnen de context van de (cluster)visitaties. In de beoordeling door het panel is het uitgangspunt dat rendementen bovengemiddeld moeten zijn in vergelijking met het specifieke domein. Ook moet het verschil met reguliere opleidingen in het domein worden meegewogen. Daarbij geldt wel dat het kader veronderstelt dat in alle BKKI-opleidingen een nominaal studietempo het uitgangspunt is.

Het volgende overzicht bekijkt studiesucces en rendement steeds in de context van de verschillende groepen BKKI-opleidingen die ook elders in deze analyse zijn onderscheiden.

Studiesucces in LAS en andere wo-opleidingen

Veel University Colleges hebben nominaal studeren als uitgangspunt van het programma genomen. In lijn daarmee moet studiesucces en rendement worden afgemeten aan de resultaten na drie jaar. De Colleges werken vaak met cohorten, waarbij studenten samen door de hele opleiding gaan en alleen onderwijs binnen hun jaargroep volgen. De continue feedback en toetsing zijn ook elementen die erop gericht zijn een vast studietempo aan te houden.

De rapporten van de LAS-opleidingen geven aan dat vrijwel alle opleidingen een lagere uitval kennen dan reguliere opleidingen in dezelfde instelling. Behoudens uitzonderingen in specifieke jaren en gevallen is de uitval rond de 10% of lager. Bij sommige opleidingen is er duidelijk een ontwikkeling te zien van een afnemende uitval over de jaren.

Het lukt de opleidingen om een groot deel van de studenten nominaal door de studie te laten lopen en binnen drie jaar te laten afstuderen. UCU, UCR en LUCTH melden dat ca. driekwart van de studenten binnen drie jaar afstudeert en rond de 90% na vier jaar. Bij het AUC studeerden in de beoordeelde periode tussen 66% en 77% in drie jaar af. In totaal studeerde 90% van de studenten af.

Bij de opleidingen in Maastricht liggen deze percentages iets lager. Bij UCM studeert 57% in drie jaar af en 83% na vier jaar, bij MSP is dat 55% na drie jaar en 73% na vier jaar. In Venlo was ten tijde van de visitatie slechts één cohort afgestudeerd, waarvan 63% dat in drie jaar deed. Bij het Groningen University College studeert iets meer dan twee derde van de studenten in drie jaar af.

Het ATLAS-programma van de Universiteit Twente kent een uitval in de eerste twee cohorten van 12-14%. Het jaar daarna lag dat hoger. Bij de laatste drie cohorten waren de cijfers na drie jaar: 61% en 78-80% voor de laatste twee cohorten. Na vier jaar was dat 100% en 90%. Bij het Erasmus University College fluctueerde de uitval in het eerste jaar tussen de 5% en 16%, na een eerste cohort met iets hogere uitval. De rendementen na drie en vier jaar van de eerste cohorten varieerden, maar lagen hoger dan die van reguliere programma's in de EUR. De percentages na drie jaar zijn als volgt 56% (2013-14); 69% (2014-15), en 46% (2015-2016). Van het eerste cohort studeerde 74% na vier jaar af.

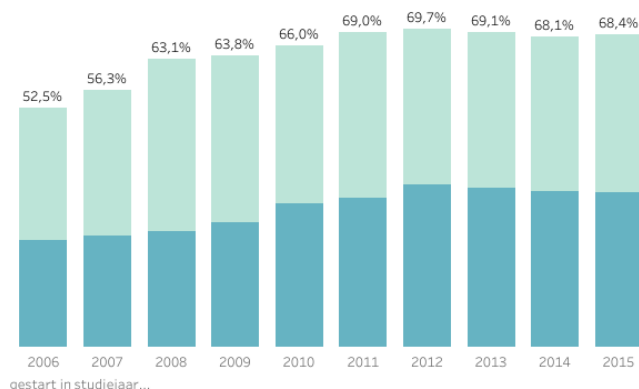
De rapporten geven aan dat het studiesucces in het algemeen hoger ligt dan in reguliere opleidingen. Soms zijn er fluctuaties per jaar maar de trend is duidelijk en laat zien dat relatief veel studenten binnen drie jaar afstuderen en dat de uitval na het eerste jaar gering is. In die gevallen waarin de cijfers na drie jaar lager zijn, speelt nog wel dat studenten graag veel in hun studietijd willen doen. Het beeld van een hoger gemiddeld studiesucces is naast de rapporten ook te zien in de tabellen die de VSNU opstelt en via de eigen website ter beschikking stelt. De tabellen voor wo-bacheloropleidingen in het algemeen en voor de CROHO-sector Sectoroverstijgend, waarin 16 van de 40 opleidingen (peildatum april 2021) het BKKI hebben en waarin onder andere de LAS-opleidingen en de inter- en multidisciplinaire opleidingen (PPE, PPLE, GRL, GS) zijn geregistreerd, laten het verschil in studiesucces duidelijk zien.

Wo-rendement: percentage bachelorstudenten dat na 3 en 4 jaar studie een wo-bachelordiploma heeft behaald

Het wo-rendement wordt standaard bepaald op basis van studenten met een vwo-vooropleiding, die na 1 jaar studie aan een universiteit opnieuw zijn ingeschreven bij een wo-opleiding.

Selecteer een sector:
All

Selecteer geslacht:
All

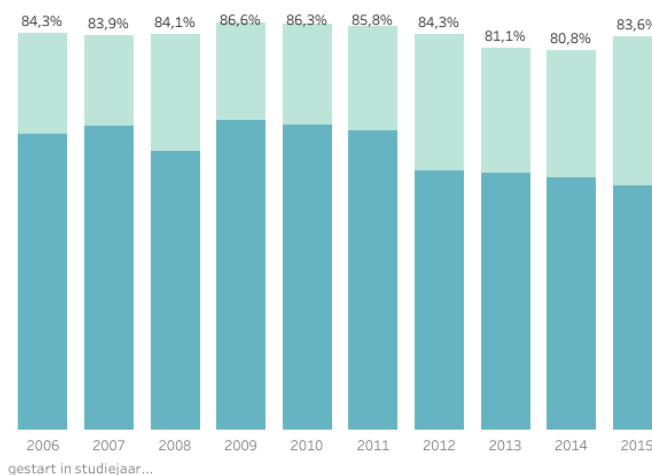
Wo-rendement: percentage bachelorstudenten dat na 3 en 4 jaar studie een wo-bachelordiploma heeft behaald

Het wo-rendement wordt standaard bepaald op basis van studenten met een vwo-voorbereiding, die na 1 jaar studie aan een universiteit opnieuw zijn ingeschreven bij een wo-opleiding.

Selecteer een sector:
Sectoroverstijgend

Selecteer geslacht:
All

PPE van de VU en de UU, GRL en Global Studies zijn recent gestart. Deze opleidingen hebben echter de ambitie om bovengemiddeld rendement te behalen. In de rapportage over PPE is wel een opmerking gemaakt over een relatief hoge uitval van 16%. Het postpropedeuse rendement na drie jaar is 64% en na vier jaar 96%. In de masteropleiding Forensic Psychology studeert in de regel meer dan 84% van de studenten nominaal af. In het USBO-programma studeert tussen de 80% en 90% van de studenten na vier jaar af. Ca. een kwart van de studenten doet dat in drie jaar. De vele keuzemogelijkheden en extra activiteiten maken dat studenten vaak hun studie verlengen. Dit rendement is hoger dan van andere opleidingen in de Bestuurskunde.

Studiesucces in hbo-opleidingen

Bij de beroepsgerichte opleidingen melden de panels dat deze een beter studiesucces bereiken dan de opleidingen in dezelfde sector die geen BKKI hebben. Omdat het hier om opleidingen in verschillende sectoren gaat, is het lastig deze met elkaar te vergelijken. De hotelscholen kenden al langer selectie en behalen doorgaans een hoger rendement dan het gemiddelde voor hbo-bacheloropleidingen (ca. 50% na vijf jaar, volgens cijfers van de Vereniging Hogescholen). De hotelschool Den Haag kent een rendement van ca. 63-65% met wat schommeling voor een enkel jaar. De hotelschool van Zuyd Hogeschool behaalde rendementen tussen de 70% en 80%, hetgeen hoger is dan andere hotelscholen. Het betreft hier waarschijnlijk een rendement na vijf jaar, al is dit niet in het rapport geëxpliciteerd.

De opleiding Creative Business van BUAs kent een rendement van 57.6% voor studenten van het cohort 2012, hetgeen bovengemiddeld is in deze sector. CMGT kende al voor de toekenning van BKKI in 2020 een rendement van ca. 70% na vijf jaar. De uitval in het eerste jaar was hoog maar teruggebracht naar 31% in 2019-2020, hetgeen volgens het panel nog steeds relatief hoog is. Het GPCM-programma van Windesheim kent een uitval van 20%. Van de herinschrijvers studeert ca. 66% nominaal af. Het panel meent dat het rendement in vergelijking met andere opleidingen in de sector en met opleidingen in de instelling bovengemiddeld is.

Het rapport over de masteropleiding Interieurarchitectuur van de Gerrit Rietveld Academie maakt melding van een bovengemiddeld rendement. De uitval in de masteropleiding Master of Fine Arts and Design ligt tussen de 10% en 20%. Bij de bacheloropleiding Beeldende Kunst en Vormgeving studeerde 71% van het cohort 2012 (voltijd) na vier jaar af, hetgeen hoger is dan andere opleidingen in de sector.

Voor de deeltijdse variant was dat 43%. Het panel meldt een stijgende lijn van het studiesucces en acht het rendement van de deeltijdse opleiding acceptabel.

Bereikt niveau

Een andere belangrijke indicator voor studiesucces is het behaalde niveau en het succes in veeleisende vervolgopleidingen. Hierover zijn de rapporten van de LAS-opleidingen zeer positief. Het bereikte niveau is bij de meeste opleidingen hoog en studenten weten goed aansluiting te vinden op vervolgopleidingen. Sommigen kunnen vanuit het University College een postgraduate-programma beginnen aan buitenlandse universiteiten. Panels merken bij een aantal opleidingen op dat programma's de nadruk leggen op inter- en multidisciplinariteit maar dat eindwerken in sommige gevallen op een bepaalde discipline zijn gericht. De interdisciplinariteit is wel in andere opdrachten getoetst.

Bij de beroepsopleidingen is vervolg in een universitaire of professionele masteropleiding een mogelijkheid tot vervolg. Veel afgestudeerden in de BKKI-opleidingen in het hbo gaan ook de arbeidsmarkt op. De rapporten van de hotelopleidingen laten zien dat veel studenten al voor of snel na het afstuderen een baan in het vakgebied hebben gevonden. Ook de afgestudeerden in opleidingen als Creative Business en CMGT van BUAs kunnen goed hun weg vinden op de arbeidsmarkt. De studenten van de kunstopleidingen van de Gerrit Rietveld Academie behalen ook een eindniveau dat door panels als hoogwaardig wordt omschreven.

Een aantal opleidingen heeft nog geen praktijktoets behaald en hiervoor zal het behaalde studiesucces nog moeten vastgesteld. Voor opleidingen die ambitieuze en veelzijdige studenten trekken, is het een uitdaging studenten een nominaal studietempo te laten volgen. Studenten willen veel doen en zich profileren voor vervolg in prestigieuze vervolgopleidingen of op de arbeidsmarkt.

Sommige opleidingen zien de verbreding en ontwikkeling juist als een doelstelling. Dan is het niet eenvoudig te voorkomen dat studenten extra tijd nemen om meer in hun studie te doen. Panels refereren vaak wel aan het nominaal studeren dat in het nieuwe BKKI-kader van 2018 expliciet is genoemd.

Beoordeling door de panels

Uit de beoordelingen van de praktijktoets, waarin het bereikte resultaat en het niveau kritisch zijn meegewogen, komt een positief beeld naar voren over het bereikte rendement en niveau in de opleidingen en van het succes van afgestudeerden. Het is lastig om op grond van de rapporten een uitspraak te doen over de mate waarin dit succes aan het kleinschalig en intensief onderwijs of aan selectie toe te wijzen is, of aan de combinatie van de verschillende aspecten van deze opleidingen. De selectie zorgt voor een gemiddeld hoger gekwalificeerde en meer gemotiveerde instroom dan in reguliere opleidingen, maar het is niet duidelijk of dit de doorslaggevende factor is.

4 Beoordeling van BKKI door de NVAO

Kaders

De nu geldende criteria voor BKKI zijn door de NVAO vastgelegd in de Nadere uitwerking: criteria bijzonder kenmerk 'Kleinschalig en intensief onderwijs' van 2018 (Stcrt. 2018, 17909; hierna: BKKI-kader). Dit is een nieuwere versie van het Beoordelingskader Kleinschalig en intensief onderwijs uit 2011. Dat laatste kader telde acht criteria die nauw aansloten bij het destijds geldende reguliere accreditatiekader. In 2018 zijn de criteria aangepast aan het nieuwe accreditatiekader van 2016 en is de beoogde brede strekking van het kader nader uitgewerkt. Het eerste BKKI-kader bevatte een aantal elementen die verwezen naar het gedachtegoed van Liberal Arts (and Sciences) opleidingen. Het panel dat de eerste reeks beoordelingen heeft uitgevoerd, heeft de NVAO erop gewezen dat dit bij de beoordeling van andersoortige opleidingen tot inconsistenties kon leiden. De NVAO heeft daarop eerder een aanvullende richtlijn voor de beoordeling van dergelijke opleidingen opgesteld. Deze richtlijn is voor een groot deel opgenomen in het nieuwe BKKI-kader.

Het BKKI-kader uit 2011 bevatte geen aanwijzingen voor de uitvoering van de praktijktoets. De NVAO heeft in het nieuwe kader hiervoor wel een richtlijn opgenomen. Voor de beoordelingen van de praktijktoets van opleidingen die het bijzonder kenmerk onder het oude kader hadden verkregen, is een aparte richtlijn opgesteld waarvan de strekking identiek is aan de richtlijn in het nieuwe kader.

Experts

In de eerste rondes van de beoordelingen van het BKKI ging het veelal om initiële beoordelingen ('instaptoets'). De NVAO heeft hiervoor per jaar een vast panel benoemd met experts uit het hoger onderwijs. De beoordelingen werden per jaar in een vast tijdvak uitgevoerd zodat het panel efficiënt kon werken. In de eerste tijd werden alleen hoorzittingen gehouden, later werd een locatiebezoek noodzakelijk geacht. In de eerste ronde van beoordelingen zijn vrijwel alle destijds bestaande University Colleges beoordeeld, naast enkele andere wo- en hbo-opleidingen. In de rondes van 2013 en 2014 zijn verschillende hbo-opleidingen en andere niet-Liberal Arts opleidingen beoordeeld.

Toen het aantal aangevraagde instaptoetsen afnam, is de NVAO afgestapt van de beoordeling door een vast panel. In plaats daarvan werden voormalige leden van het vaste panel opgenomen in de panels voor visitatie of Toets nieuwe opleiding. Zo bleef de consistentie met de eerdere beoordelingen behouden. Voor gevallen waar deze panelleden niet beschikbaar waren, heeft de NVAO nieuwe panelleden getraind voor de BKKI-beoordeling. Dit is bijvoorbeeld gebeurd voor de clustervisitatie van de LAS-opleidingen in 2018. Het merendeel van de beoordelingen is in visitaties of de Toets nieuwe opleiding geïntegreerd. Er is slechts een klein aantal losstaande beoordelingen uitgevoerd.

Afhandeling in de NVAO

Binnen de NVAO is de behandeling van aanvragen om toekenning van het BKKI en de advisering aan de minister van OCW belegd bij enkele gespecialiseerde medewerkers en een vaste portefeuillehouder in het bestuur. Daarmee is de consistentie in de beoordeling van rapporten en de besluitvorming zoveel mogelijk geborgd. Vooral in de eerste jaren is er regelmatig ambtelijke afstemming geweest met het ministerie over de gewenste mate van onderbouwing van de oordelen op de criteria zodat aan de wettelijke eisen werd voldaan. De adviezen van de NVAO zijn zonder uitzondering door de minister overgenomen.

Aanvraagprocedure

Vanuit een instelling gezien is de procedure voor het verkrijgen van toestemming voor selectie en collegegeldverhoging wat complex: de instelling moet het BKKI bij de NVAO aanvragen en daarbij het oogmerk vermelden om toestemming van de minister te verkrijgen. De NVAO adviseert vervolgens de minister en dan volgt (bij positief advies) de beschikking van de minister. Voor de praktijktoets doen instellingen een aanvraag bij de NVAO. Na afloop van de toets bericht de NVAO de minister over de

uitkomst hiervan. In het kader, op de websites en in interne communicatie binnen de NVAO is de procedure goed uitgelegd maar er komen nog veel vragen over. Omdat instellingen niet altijd in één keer de juiste route weten te vinden, moet dat soms rechtgezet worden in de afhandeling. Het zou wellicht goed zijn te bekijken of de procedure kan worden vereenvoudigd.

Termijn praktijktoets

De indeling van opleidingen in visitatiegroepen leidt ertoe dat de termijn van zes jaar voor het behalen van de praktijktoets voor een aantal opleidingen soms lastig is. Dit speelde onder andere bij de Liberal Arts and Sciences opleidingen. Ook bij opleidingen die via een TNO het kenmerk verkrijgen en toetreden tot een visitatiegroep kan dit spelen. De NVAO hanteert op dit moment het visitatiebezoek als moment van de praktijktoets. Dat moet binnen zes jaren liggen na de datum van de beschikking van de minister. Dat biedt wat extra ruimte en heeft tot nu toe niet tot problemen geleid.

Consistentie van de beoordeling

Het heeft de voorkeur van de NVAO om de beoordeling van het BKKI in de context van een reguliere opleidingsbeoordeling uit te voeren omdat zo een compleet beeld van de opleiding kan worden verkregen. De overgang van een vast panel naar een beoordeling die geïntegreerd is in een TNO of visitatie heeft in de ogen van de NVAO niet geleid tot een verminderde consistentie in de beoordelingen. In alle beoordelingen zijn de belangrijke elementen van het BKKI afdoende meegenomen. Panels hebben verschillende accenten gelegd in hun beoordelingen, maar al te grote verschillen zijn niet vastgesteld in de behandeling van rapporten. De NVAO heeft in de bestuurlijke overwegingen steeds gelet op consistentie in de toepassing van het kader.

5 Conclusies en aanbevelingen

1. Het bijzonder kenmerk 'Kleinschalig en intensief onderwijs' en de daaraan verbonden 'voorrechten' in de vorm van selectie aan de poort en verhoging van het wettelijk collegegeld is een mooie faciliteit in het Nederlandse bestel voor hoger onderwijs, die zeker bijdraagt aan profilering, diversiteit en mogelijkheden om bijzonder getalenteerde studenten iets extra's te bieden. In die zin kan de introductie en het gebruik van deze faciliteit zonder meer als een succes worden bestempeld.
2. De beoordelingen van het BKKI en de praktijktoets daarvan laten zien dat de BKKI-opleidingen er over het algemeen in slagen het kleinschalige en intensieve karakter van het onderwijs waar te maken. De manier waarop zij dat vormgeven, verschilt per opleiding. Dat ligt in lijn met het uitgangspunt van de wetgever die het kenmerk voor alle opleidingen in het hoger onderwijs toegankelijk wil maken. Het BKKI heeft hiermee positief bijgedragen aan de profilering van opleidingen in het hoger onderwijs en het – gecontroleerd – scheppen van ruimte voor selectie en collegegeldverhoging.
3. Er blijft belangstelling voor het BKKI in het veld, zoals blijkt uit de aantallen toekenningen. Mede gezien de bereikte resultaten vormen de BKKI-opleidingen een waardevol element in het onderwijsaanbod. De eisen die het kader stelt en de bewaking hiervan in een specifieke procedure houden de lat hoog. Daarmee verdient het aanbeveling het op een opleiding gerichte BKKI en de mogelijkheid van selectie en collegegeldverhoging ook in een nieuw stelsel van instellingsaccreditatie te behouden. Het is aan te bevelen te onderzoeken of de complexiteit van de huidige procedure kan worden verminderd, met behoud van de noodzakelijke formele toestemming van de minister.
4. Het verschil in de prestaties tussen BKKI-opleidingen en reguliere opleidingen in termen van studiesucces, behaald niveau en toelating tot vervolgopleidingen lijkt redelijk goed te onderbouwen. Selectie van hooggekwalficeerde studenten lijkt hier zeker een rol in te spelen, in combinatie met het studentgerichte onderwijs. Andere factoren zijn de match tussen de student en het type onderwijs, en de uitdagende leergemeenschap. Wat de precieze bijdrage van deze factoren aan de resultaten in de BKKI-opleidingen is, is echter op basis van de visitatierapporten niet vast te stellen. Daarvoor is nader diepgaand onderzoek nodig en aan te bevelen.
5. Alle opleidingen met BKKI hanteren selectie. Sommige opleidingen doen dat op grond van andere wettelijke bepalingen dan artikel 6.7 van de WHW. Op een paar uitzonderingen na, hanteren alle opleidingen ook een verhoogd collegegeld, al gaat het vaak om een beperkte verhoging die bij sommige opleidingen oploopt tot iets meer dan tweemaal het reguliere wettelijk collegegeld. De methodiek van de selectie wordt kritisch gevolgd in de beoordelingen. Dit levert waardevolle inzichten op die ook in andere opleidingen van nut kunnen zijn om te bepalen of studenten een juiste keuze maken.
6. De rapporten van de selectieve BKKI-opleidingen zijn positief over de diversiteit van de instroom. Bij sommige opleidingen doen zij aanbevelingen om onder andere de sociaal-economische diversiteit te bevorderen. De in de wet opgenomen verplichting om compensatie te bieden voor een verhoogd collegegeld voor Nederlandse en EER-studenten, bijvoorbeeld door middel van beurzen, verdient in dat verband nog meer aandacht. De NVAO zou in de komende beoordelingen wellicht meer kunnen letten op de wijze waarop opleidingen de diversiteit van de Nederlandse en internationale instroom bevorderen.
7. De NVAO heeft een belangrijke rol in de beoordeling van BKKI. Zij bewaakt de expertise in beoordelingspanels en de consistentie in de beoordeling. De werkwijze van de NVAO om in de beginfase een vast beoordelingspanel in te stellen en daarna de BKKI-expertise door te geven

aan nieuwe panels, heeft bijgedragen aan een consistente beoordelingspraktijk. Voor de noodzakelijke verantwoording naar de maatschappij van het voorrecht van selectie en collegegeldverhoging, is het aan te bevelen de beoordeling ook in een nieuw accreditatiestelsel bij een onafhankelijke instantie als de NVAO te beleggen.

8. In een stelsel van instellingsaccreditatie zijn analyses op meta-niveau van belang om ontwikkelingen door het hele stelsel heen of in sectoren in kaart te brengen. Deze analyse van het BKKI is een voorbeeld van een mogelijke invulling hiervan. Daarbij komen meteen wel de beperkingen aan het licht: de analyse baseert zich hoofdzakelijk op visitatierapporten, die een sterk beschrijvend karakter hebben. Verruiming van de mogelijkheden en de capaciteit om bij dit soort rapportages ook andere (meer kwantitatieve) bronnen te gebruiken, zou wenselijk zijn.

Bronnen

Besluiten en rapporten van de NVAO zijn te raadplegen via de website van de NVAO: www.nvao.net.

Afkortingen

ATLAS	Bachelor's in Technology and Liberal Arts & Sciences
AUC	Amsterdam University College
BKKI	Bijzonder kenmerk 'Kleinschalig en intensief onderwijs'
CB	Creative Business
CMGT	Creative Media and Game Technologies
CROHO	Centraal register Opleidingen in het Hoger Onderwijs
EC	European Credit
ESG	European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area
EUC	Erasmus University College
ESF	European School for Fysiotherapy
GPCM	Global Project and Change Management
GRL	Global Responsibility and Leadership
GS	Global Studies
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
LAS	Liberal Arts and Sciences
LUCTH	Leiden University College The Hague
MSP	Maastricht Science Programma
PPE	Philosophy, Politics & Economics
PPLE	Politics, Psychology, Law and Economics
UCG	University College Groningen
UCM	University College Maastricht
UCR	University College Roosevelt
UCT	University College Tilburg
UCU	University College Utrecht
UCV	University College Venlo
USBO	Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap Universiteit Utrecht
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

